

O‘ZBEKISTONDA KLASTERLARNI BARQARAR RIVOJLANISHDA AGRITURIZMNING O‘RNI: ITALIYA TAJRIBASI MISOLIDA

Mirzokulova Kumush Mirshakarovna,

*Buxoro davlat universiteti, Mehmonxona xo‘jaligini tashkil etish va boshqarish yo‘nalishi
3-bosqich talabasi*

Annotatsiya. Italiya Yevropada to‘rtinchi va dunyoda yettinchi yirik iqtisodiyot bo‘lib, Jahon bankinging rasmiy ma‘lumotlari va Savdo iqtisodiyoti prognozlariga ko‘ra, 2022 yilda Italiyada YaIM taxminan 2,01 trillion AQSh dollarini tashkil etdi. Italiya yalpi ichki mahsulotining qiymati dunyo iqtisodiyotining 1,68 foizini tashkil qiladi. Italiya iqtisodiyoti uchun muhim sektor turizmdir; u butun mamlakat hududini qamrab olganiga qaramay, ba‘zi mintaqalarda boshqalarga qaraganda muhimroq rol o‘ynaydi; bu qisman yirik san‘at shaharlari va taniqli dengiz bo‘yidagi kurortlarning jozibadorligi bilan izohlanadi. Agroturizm tashrif buyuruvchilarni asosan qishloq xo‘jaligi maqsadlarida foydalaniladigan joyga olib kelishni o‘z ichiga oladi. Italiyada agroturizm tarixi 1965 yildan boshlangan. 1973 yilda sayyohlar fermalarda qolib, fermerlardan qishloq hayoti haqida bilib olishlari uchun rasmiy agroturizm ferma nomi yaratilgan.

Kalit so‘zlar: klaster, agroturizm, vino turizmi, gastronomik turizm, DOC.

Italiyaning turizm industriyasi xilma-xil hisoblanib, ko‘plab tarmoqlar agroturizm klasterini qo‘llab-quvvatlaydi va Italiyaga tashrif buyurish uchun qo‘shimcha rag‘batlantiradi. Ushbu yordamchi tarmoqlar orasida asosiy klaster oziq-ovqat va vino klasteridir. Italiya taomlari dunyo miqyosida tan olingan va xalqaro miqyosda eng yaxshi taomlardan biri hisoblanadi. Oziq-ovqat sanoatida vino yana bir klaster hisoblanadi. Yevropa Ittifoqi hududida italyan vinosida 322 DOC (yoki boshqariladigan joy nomi) vinolari mavjud (Ciaschini and Socci, 2005). Oziq-ovqat va vino klasteri Italiyaning ijobiy tasavvurini oshiradi va sayyohlarni jalb qiladi.

Vino va gastronomik turistlar uchun Italiyaning qiziqarli jihatlari:

- 825 ta geografik ma‘lumotlarga ega mahsulotlar;
- 5 mingga yaqin gastronomik an‘analari;
- YuNESKO tomonidan ro‘yxatga olingan 4 ta gastronomik afzalliklari;
- Enogastronomiya bilan bog‘liq va YuNESKO ro‘yxatiga kiritilgan 2 shahar;
- 875 ta oshxona va restoranlari;
- 23 mingdan ortiq agroturizm manzillari;
- Gastronomiyaga bag‘ishlangan 114 muzey;
- 173 xil vino tayyorlash usullari.

Italiyada vino turizmni rivojlantirish maqsadida Vino Turizm Harakati (Movimento Turismo del Vino) notijorat uyushmasi bo‘lib, 1993-yildan buyon faoliyat yuritib kelmoqda hamda italiyadagi o‘ziga xos talablar asosida tanlangan 1000 ga yaqin nufuzli vino zavodlarini o‘z ichiga oladi. Vino Turizm Harakati o‘zining doimiy majburiyatiga binoan hududlarni rivojlantirishning asosiy iqtisodiy manbai va atrof-muhitni muhofaza qilishning samarali vositasi bo‘lgan milliy vino turizmni rivojlantirishni maqsad qilgan. Aslida, Harakat bir tomondan vino sayyohlarini, qatnashayotgan vinolar faoliyati va mahsulotlarini yanada yaqindan tanishtirishni, ikkinchi tomondan, qanday qilib urf-odatlariga, atrof-muhitni muhofaza qilish va savdo-sotiqqa muvofiq ravishda biznes yuritishingiz mumkinligini ko‘rsatishni istaydi. Ushbu maqsadlarga erishish uchun Vino Turizm Harakati bir necha darajalarda faoliyat yuritadi: savdo yarmarkalarida - birinchi navbatda Vinitaliy - va xalqaro konferentsiyalarda qatnashishdan tortib, tadqiqot o‘tkazish uchun universitetlar va ilmiy markazlar bilan hamkorlikgacha; vino sohasidagi muhim o‘yinchi bilan hamkorlikdan (Enoteca Italiana, Città del Vino) aloqa (broshyuralar, varaqalar, plakatlar va qo‘llanmalar) va milliy OAVda o‘z tashabbuslari va tadbirlarini targ‘ib qilish. Uyushmaning maqsadlari orasida:

- vino madaniyatini ishlab chiqarish maydonlariga tashrif buyurish orqali targ‘ib qilish;
- kuchli sharobga ega Italiyaning barcha hududlarida sayyohlik oqimining ko‘payishini qo‘llab-quvvatlash;
- vino hududlarining obro‘sini va iqtisodiy va bandlik istiqbollarini oshirish.

Geografiya nuqtai nazaridan, Italiya taxminan Arizona shtatining kattaligiga ega va Italiyadagi

barcha yerlarning atigi 1/3 qismi dehqonchilik uchun yaroqlidir. Bugungi kunda yigirmata vino ishlab chiqaradigan mintaqa bo'lib, Yevropa mamlakatlarining o'ziga xos geografik hududlari, uzum navlari va vinochilik sifatini boshqarishning boshqa qoidalariga asoslangan. Sharob hajmi jihatidan yetakchi mintaqalar - Veneto, Apuliya, Sitsiliya va Emiliya-Romanya.

Venetoda vino turizm klasterlari keng rivojlangan bo'lib, kichik biznes vakillari tomonidan sayohatchilar uchun nafaqat vino ta'tib ko'rish va balki uzum maydonlari, vinoning turli xillaridan ta'tib ko'rish, vino ishlab chiqarish jarayonini tomosha qilish, gastronomik turizm imkoniyatlaridan foydalanish, turli ko'ngilochar tadbirlarni tashkil qilish xizmatlarini taklif etishadi.

Venetoda vino turizmi bo'yicha faoliyat yuritadigan kichik biznes vakillari – turistik firmalar xizmat ko'rsatishadi. Vino turistik firmalari asosan o'z uzumzorga ega, vino ishlab chiqaradigan va mehmonlarga va sayyohlarga turli xil xizmat va mahsulotlarni tashkillashtirish va boshqarish uchun chinakam tajribani taklif etadigan firma hisoblanadi. Bu firmalar mehmondo'stlik, ovqatlanish, sayohatlar va ma'lumotlar, pishirish kurslari va vino ishlab chiqarish kiradi kabi xizmatlar ko'rsatadi. Shuningdek, ular maxsus tadbirlar uyushtirishlari va o'yin maydonchalari, sayr qilish joylari, yig'ilish xonalari, shuningdek, mahalliy va mintaqaviy ovqatlanish joylari, san'at va hunarmandchilik buyumlari uchun dam olish maskanlari bilan ta'minlashlari mumkin(1-jadval).

1-jadval

Vino klasterlari	Tarixi va umumiy maydoni	Vino turlari	Turistik imkoniyatlari
 <p>La Mincana - Dal Martello Via Mincana, 52 - 35020 Due Carrare (PD), Veneto, Italy P.iva IT 02692580281 Tel: +39 049 525559 - Fax : +39 049 525499 E-mail: info@lamincana.it http://www.lamincana.it</p>	<p>"Mincana" zamin Dal Martello oilasi tomonidan 1914-yildan buyun vinochilik bilan shug'ullanib keladi. Bugungi kunda mull 60 gektar maydonidan iborat bo'lib, shundan 19 tasi uzumzoridan iborat.</p>	 <p>Merlot, abemet, 01/01 ZeroUnoZeroUno Algio, Fior d'arancio, Prosecco, Raboso Frigus zero vsq metodo classico, Grappa serprino</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Infotur; - Agroturizm; - Gastronomik turizm; - 50 o'rinli restorant; - hostel; - wine tasting; - kichik konsert "open air"
 <p>Azienda Agricola La Roccola Via Diemonte 10, Cinto Euganeo Padova email: laroccola@libero.it Tel: +39 0429 94298</p>	<p>"La Roccola" fermer xo'jaligi Euganean Hills parkida, Cinto Euganeo hududida, Cinto tog'ining etagida joylashgan. Sharobni birinchi ishlab chiqarishi 1982 yilda boshlagan. 17x maydoni 25 gektarni tashkil etadi, shundan 20 tasi vulqan tuproqlarida uzumzorlar va 2 tasi zaytun daraxtlari uchun ishlatiladi.</p>	 <p>Quintre, Rosamunda, Serprino, Caovilla, Epilogo, Maroneria, Il Brigante</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Infotur; - Agroturizm; - Gastronomik turizm; - Noholat va tushlik uchun kichik o'rinli restorant; - 40 kishilik mehmonxona; - wine tasting; - meva "meva"
 <p>Il pianzio di selmin snc. Agr. Via Pianzio, 66 - 35030 Galzignano Terme (PD) Tel/Fax +39 049 9130422 Cell. 393 699836</p>	<p>Kimyoniya 15 gektar yeritashkil etadi, ulardan 12 tasi uzumzorlar ekilgan. Uzunlarning ko'p qismi Valle del Pianzio (Jozepaniyaning shahar-kvartirasi) ga ekilgan, bu asosan qizil nahkto'sha buy, mayin tuproq tufayli oq sharob uchun juda mosdir.</p>	 <p>Serprino Frizzante, Merlot, Pianzio Aromatico Moscato KGT Veneto, Cabernet Sauvignon "Jemio", Corbinello Vino Spumante Rosso, Eremo va boshqalar.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Infotur; - Agroturizm; - Gastronomik turizm; - uzum terish; - barbekyu; - wine tasting

<p>info@ilpianzo.it http://www.ilpianzo.it</p> <p>Borin vini e vigne S.R.L. di Gianni datt. Borin e C. Via dei Colli, 5 - 35043 Monselice (PD) Tel. +39 0429 74384 Fax +39 0429 75282 mail: info@ilpianzo.it www.ilpianzo.it</p>	<p>Anka Petrakalagi baland tepaliklarda va tepalik etagida joylashgan zonada joylashgan. Borinlar miksi 1963 yildan beri o'zlarini 30 gektar (75 ak) uzumzorlar maydonida tek uzumlarini yetishtirib, vino ishlab chiqarishadi. Uzun taqdimat ostidagi tuproqlarning tuzilishi va havo hodisalarining ta'siri asosiyatlaridan kelib chiqqan holda juda xilma-xil.</p>	 <p>Bianco Dei Manderli, Archino, Vigna Bianca, Vigna Costa, Focento, Serprino, Fior d'Arancio, Rocca Chiara, Coldivalle, Sette Chiesette, Chardonnay va boshqalar.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Infotur; - Agroturizm; - Gastronomik turizm; - wine tasting
 <p>TURETTA CA' BIANCA Azienda Vitivinicola e Agrimistica Via Cinto S - 35030 Cinto Euganeo (PD) Tel. +39 0429 94288 - Fax 0429 647507 info@turettacabianca.it www.turettacabianca.it</p>	<p>Turetta - Ca' Bianca vino zavodi Cinto Euganeo shahridagi Euganeo Hills Regional Park markazida joylashgan. Bog'ning yon bag'rida, milga tegishli bo'lgan 25 gektar uzumzorlar, vulqan tuproqlarining minerali, quyoshga ta'siri ta'sir qilish va tabiatga muvopiy ishlatish bilan o'stiriladigan ekish usullari yashil aks etirilgan. Vinodan tashqari qo'shimcha bog'doy, zaytun moyi, kashnara, mekaron mahsulotlari ishlab chiqariladi.</p>	 <p>Serprino, Fior d'Arancio Secco, Passo Santa Lucia, Fior d'Arancio Passito, Fior d'Arancio Spumante, Serprino Millesimato, Rosato, Rocca dei Briganti, Rittschino 42, Bannago va boshqalar.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Infotur; - Agroturizm; - Gastronomik turizm; - wine tasting; - taqdimat taqdim etish; - taqdimat va kashki taqdim etish taqdim etish; - restoran; - kam o'rinni mehmonxona
 <p>Azienda Agricola Salvan - Vigne del Pignone Via Mincaza, 143 35020 Dme Carrare (PD) info@salvan.it +39 049 525841</p>	<p>Po Vodiyidagi mollar singari ajralib turadigan "Muviy tog'larda" joylashgan. Salvan viloyati 1914-yildan buyon 70.000ga yaqin vino turlarini ishlab chiqaradi. Hozirgi kunga kelib uzum maydonlari 2.500 gektarni tashkil qiladi.</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Infotur; - Agroturizm; - Gastronomik turizm; - wine tasting; - taqdimat taqdim etish;

I-jadval. Venetoda taqdim etilgan vino klasterlari ta'g'irida mu'assasa

Manba: Taqdimot natijasida muallif tomonidan tayyorlandi.

Italiya agroturizm faoliyatining ortib borayotgan muvaffaqiyati bir necha omillarga bog'liq. Ko'pgina qishloq joylarini tavsiflovchi ko'p qirrali va o'ziga xos tarixiy, madaniy landshaft va ekologik elementlarni alohida ta'kidlash kerak. Biroq, bu elementlar muvaffaqiyat omillari emas, shu bilan birga, uy xo'jaligining shaxsiy agroturizm loyihasini ishlab chiqishda muayyan strategik qarash talab qilinadi: turizm xizmatlarining o'ziga xos savati va marketing strategiyasi ham fermer xo'jaliklarida, ham fermer xo'jaliklarida moslashtirilgan bo'lishi kerak. oilaviy xo'jalik tuzilishi va turistik oqimlarni jalb qila oladigan hududiy elementlari. Muvaffaqiyatli strategik qarashlar ko'p hollarda fermer xo'jaligining individual strategiyasidan tashqariga chiqadi, lekin bir xil hududda faoliyat yurituvchi turli agentlar o'rtasidagi tarmoq tashabbuslariga asoslanadi (masalan, «sharob yo'li» holatlari). Agroturizm faoliyati birlamchi dehqonchilik faoliyatidan butunlay boshqacha malaka va boshqa boshqaruv yondashuvini talab qiladi.

Italiya misoli bilan dala va qiyosiy tadqiqotlarni shakllantirish, quyidagi agroturizm tadbirlari hududiy maqsadli agroturizm dasturlariga kiritilishi mumkin:

1. Qishloqlarda faol dam olish zonalarini tashkil etish. Xususan, qishloqlardagi so'lim, so'lim maskanlarda dam olish maskanlarini tashkil etish zarur. Bundan tashqari, otlar, tuyalar, piyoda yurish, baliq ovlash, turli sport turlari (tennis, suzish) va ekskursiyalar (uzumzorlar, mevali bog'lar), toqqa chiqish va velosiped o'yinlari tashkil etilishi mumkin;

2. Qishloq joylarda turli qishloq xo'jaligi mahsulotlari yarmarkalarini, mahalliy va xalqaro anjumanlar, festivallar (bayramlar, xalq og'zaki ijodi), hunarmandchilik buyumlarini tashkil etish mumkin;

3. Qishloq joylarda gastronomik turizmni yo'lga qo'yish. O'zbek milliy taomlarini tayyorlashda faol ishtirok etib, uni joyida tatib ko'rish sayohatchilarda katta qiziqish uyg'otmoqda. Qishloqlarda qovun, qovoq, non bayramlari qishloqqa sayyohlar oqimini oshiradi. Qishloqlarda enoturizm (vino

degustatsiyasi)ni yo'lga qo'yish orqali agroturizmni yanada rivojlantirish imkoniyati ham mavjud.

Toshkent va Samarqand. Dunyo bo'ylab tarqalgan "vino yo'llari", "pishloq yo'llari" va hokazolarni ma'lum bir hududning qishloq xo'jaligi mahsulotiga ixtisoslashgan fermer xo'jaliklari va agroturizmlari o'rtasida tarmoq yaratish va turizmni amalga oshirish uchun misol qilib olish mumkin. qishloq joylariga sayohat paketlari.

4. Fermer xo'jaliklarida o'quv kurslari va seminarlar tashkil etish. Ushbu kurslarni tashkil etish fermerning faoliyati bilan bog'liq. Masalan, bog'dorchilik, asalarichilik, pazandachilik, vinochilik bo'yicha degustatsiya kurslarini tashkil qilish mumkin. Bundan tashqari, sayyohlar qishloq xo'jaligi ekinlarini yig'ishtirib olishda bevosita ishtirok etishlari mumkin.

5. Mamlakatning qishloq joylarda agroturizm faoliyatining yana bir muhim yo'nalishi qishloq xo'jaligi muzeylari va tabiat bog'larini tashkil etishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Tourist Clusters, Destinations and Competitiveness, Theoretical issues and empirical evidence, edited by Francesco Capone, Routledge Taylor and Francis Group, London, New York, 2016

2. Székely V., Tourism clusters as a tool for the improvement of rural competitiveness: first experiences from Slovakia, European Rural Development Network Studies, Rural Areas and Development, 2010, Volume 7pp.109- 120.

3. Александрова А.Ю. Туристские кластеры: содержание, границы, механизм функционирования // Современные проблемы сервиса и туризма. 2007. № 1. С. 51–61. DOI: 10.12737/ issn. 1995-0411.

4. <https://www.statista.com/statistics/801047/europe-share-of-population-skiing-by-country/>

5. <https://www.worldwidewinetours.com/italy/>

6. <https://italianwinecentral.com/resources/facts-figures/>

7. <https://italianwinecentral.com/top-fifteen-wine-producing-countries/>

8. <https://www.winemonthclub.com/the-wine-making-process> 31.05.2020